Nieuws van Dante Alighieri Nijmegen

Februari 2021

Novità

De lange weg naar Rome

Online lezing door Els Jongeneel

Dante Alighieri
Nijmegen

In dit nummer

Verheugend nieuws: we hervatten de (online) lezingen. Op 10 februari vertelt Els Jongeneel ons vanuit Groningen alles over de zeer indrukwekkende roman *De lange weg naar Rome* en auteur Francesca Melandri. U leest er alles over vanaf pagina 6.

Inhoud

4 Agenda

6 Lezing: De lange weg naar Rome

8 De Kerstdis in cijfers

10 Toerisme in Florence

13 Annaserena Ferruzzi en Serena Libri

18 De Brenner Basis Tunnel

23 Florence rond 1900: Il Marzocco

31 Suggerimenti

EXTRA BIJLAGE DANTE 700

Dante & Amore

Colofon
Novità is een uitgave van Dante Alighieri Nijmegen.

www.dantenijmegen.nl
novita@dantenijmegen.nl

Dante Alighieri Nijmegen is aangesloten bij Dante Alighieri Nederland.

www.dantenederland.nl

SPAZIO

ARCHITECTEN & ADVISEURS

ITALIAANSE BEGELEIDING EN DESIGN

NEDERLANDS MANAGEMENT

Voor Nederlanders die in Italië een huis willen kopen, laten bouwen of verbouwen.

Italiaans en Nederlands tweetalige ontwerpers & adviseurs, gevestigd in Nederland en Italië. Uitstekende kennis en advies over bestemmingsplannen en Italiaanse regelgeving .
Ontwerp voor nieuwbouw en verbouwing, restauratie, interieur, technische keuringen, tekenwerk, bouwvergunningen, begrotingen, aanbestedingenen, bouwbegeleiding.

Een transparante, plezierige en snelle dienstverlening.

Graag bespreken wij in een vrijblijvend gesprek de mogelijkheden voor het realiseren van uw plannen

www.spazioarchitecten.nl
info@spazioarchitecten.nl

N.L. Panetta & J. Koudijs
Zijpendaalseweg 53 6814CD Arnhem
+39 339 6503172 +31611190695 +31630174638

Taal- & Cultuurcursussen voor alle leeftijden

45 bestemmingen in heel Italië

het hele jaar door vanaf 1 week tot een tussenjaar

specials gastronomie, wijn, kunst & cultuur

mode- & designopleidingen in Milaan & Rome

VRAAG ONZE BROCHURE AAN!

0345 520 152 info@italstudio.nl www.italstudio.nl

Cultureel programma Dante Alighieri Nijmegen

Film

Actuele of klassieke Italiaanse film in samenwerking met Filmhuis Lux
19.30 u, datum afhankelijk van het aanbod
Filmhuis Lux

Lezing

Els Jongeneel: *De lange weg naar Rome* van Francesca Melandri
wo 10 feb 2021, 19.45 u
Online via ZOOM

Lezing

Kevin Toma: Mensen, objecten en ruimtes in het werk van Michelangelo Antonioni
wo 17 mrt 2021, 19.45 u
Restaurant Groenewoud

Lezing

Roald Dijkstra: Petrus in Rome
wo 14 apr 2021, 19.45 u
Restaurant Groenewoud

Serata di fine stagione

Feestelijke afsluiting van het seizoen met een voordracht in beeld en geluid door Mathieu Gielen
mei 2021, 19.45 u
Restaurant Groenewoud

Alle data en tijden zijn onder voorbehoud van de geldende coronamaatregelen. Op onze website www.dantenijmegen.nl staan de actuele data en tijden

Cultureel programma Alliance Française Nijmegen

Film

Voorpremières van Franse films
di 9 feb 2021, 19.30 u
di 6 feb 2021, 19.30 u
Filmhuis Lux, Nijmegen

Café Français Tandem

Frans café voor Franstaligen en Nederlandstaligen
di 23 feb 2021, 20.00-22.00 u
di 18 mei 2021, 20.00-22.00 u
Thiemeloods, Nijmegen

Toneel

Toneelstuk in het Frans door TNT Théatre: Le petit Prince
do 11 feb 2021, 11.30/14.30 u

Muziek

Franse chansons door Les Copains
vr 22 jan 2021, 19.45 u
De Muse, Malden

Muziek

Charlotte Haessen & Philippe Breidenbach in concert
vr 23 apr 2021
Thiemeloods, Nijmegen

Lezing

Lezing in het Frans door Berry van de Wouw: Le chant de l'argot
ma 14 dec 2021, 19.45 u
Thiemeloods, Nijmegen

Lezing

Lezing in het Frans door Martine Cadière: L'histoire du roman policier du 19e siècle a nos jours
do 4 mrt 2021
Thiemeloods, Nijmegen

Excursie

Driedaagse busreis naar Parijs
26-27-28 mrt 2021

De lange weg naar Rome

Online lezing door Els Jongeneel over de roman *De lange weg naar Rome* van Francesca Melandri

Francesca Melandri

De lange weg naar Rome (2017 – oorspronkelijke Italiaanse titel *Sangue giusto*, 'Goed bloed') van Francesca Melandri toont ons een eeuw Italiaanse geschiedenis, aan de hand van drie generaties, afkomstig uit de arbeidersklasse in Lugo (Emilia-Romagna) aan het begin van de 20e eeuw en opgeklommen tot de gegoede Romeinse burgerij omstreeks de eeuwwisseling.

Kolonie
Centraal in deze historische roman staan het Ventennio, de twintig jaar fascistische dictatuur in Italië onder Mussolini, zoals die zich manifesteerde in de Italiaanse kolonie Ethiopië (1935-1941), en de doorwerking van het fascisme in de postkoloniale periode van de jaren '80 en '90 tot en met de vier ambtstermijnen van de regering Berlusconi in Italië en het bewind van Zenawi in Ethiopië. In de multiculturele samenleving van het 21ste-eeuwse Rome komt de dochter van de hoofdpersoon tot de verbijsterende ontdekking dat haar vader een 'zwarthemd' was die uit overtuiging sympathiseerde met de ideeën van de Duce en die overtuiging in woord en daad in praktijk bracht.

Els Jongeneel
Dr. Els Jongeneel is werkzaam als universitair docent aan de Faculteit der Letteren van de Universiteit van Groningen.

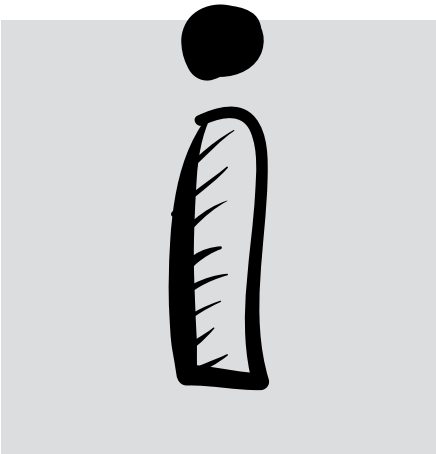

Waar en wanneer
Woensdag 10 februari, 19.45 uur, online via ZOOM. U ontvangt voor de lezing een ZOOM-link met uitleg via mail

Toegang
Dantesoci, leden van Dante Kleve en Alliance Française Nijmegen hebben vrij toegang

De Kerstdis in cijfers

Door: Rob Kamp

Volgens Condiretti, de Italiaanse brancheorganisatie voor de levensmiddelenbranche, heeft de Italiaanse familie gemiddeld 82 euro uitgegeven voor de traditionele Kerstdis. Dat is het laagste bedrag in 10 jaar en 30% minder dan een jaar eerder. De oorzaken laten zich raden: de lockdown in de weken voor Kerstmis en de bezoekersbeperkingen.

Het bereiden van de dis nam dit jaar gemiddeld 2,5 uur in beslag, tegen 3,8 uur vorig jaar. Bij 81% van de families was de spumante present. Verder won de panettone het nipt van de pandoro, met 78% om 75%. Bij 52% van de families kwamen er daarnaast nog huisgemaakte, regionale zoetigheden op tafel.

L'ATTEGGIAMENTO DI ITALIA VIVA AL TAVOLO DELLE TRATTATIVE
UUUN BUON NESSUN ACCORDO
A ME!
A CHI?
A CHI?
A TE!
UN BUON NESSUN ACCORDO
A ME
A TE
2%
NATANGELO

Toerisme in Florence

Over oude ambachten en nieuwe manieren om ze te laten overleven.

Tekst: Rob Kamp

Commesso Fiorentino

De Via Ricasoli in Florence ligt er verlaten bij. Renzo Scarpelli heeft in de straat een mozaïekwerkplaats. De straat ligt midden in de stad maar in 2020 is het er stil. Meer nog dan in veel andere steden is het aantal toeristen afgenomen: 70% minder buitenlandse en 80% minder Italiaanse toeristen. Landelijk is de afname respectievelijk 60% en 30%.

In 2019 had Scarpelli nog 24 duizend bezoekers verwelkomd, bijna allemaal buitenlanders, het merendeel Amerikanen. Die paar bezoekers die de werkplaats dit jaar bezochten vroegen zich af of ze in een museum terecht waren gekomen en of er entree betaald diende te worden.

Resnaissance
Het ambacht heeft zijn oorsprong in de Renaissance, aldus de burgemeester van de stad. Een man als Scarpelli doet zijn werk al sinds zijn 13e op precies dezelfde manier als zijn voorgangers ten tijde van de Medici. Met moderne machines zijn de steentjes niet op maat te maken omdat gekeken moet worden naar de kleurschakeringen en de nerven. En dus worden alle steentjes nog met de hand op maat gemaakt en bewerkt.

Scarpelli zoekt zijn stenen in de heuvels buiten de stad. Zo'n 70% komt er vandaan. Stenen zoals lapis lazuli, turkoois en malachiet worden geïmporteerd. In vroeger tijden waren er steenzoekers, maar die professie is in de jaren '70 van de vorige eeuw uitgestorven. Van de 20 werkplaatsen die er ooit waren zijn er nu nog 3 over. Er zijn behalve Scarpelli nog 5 andere maestri in de wereld. Ze maken schilderijen in steen, tot 2 duizend stukjes steen aan elkaar gelijmd met pijnboomhars en bijenwas.

In de werkplaats hangt een werk waar 3240 uur werk in heeft gezeten. Aan een werk dat half zo groot is hangt een prijskaartje van 29 duizend euro. De vanafprijs is 250 euro voor een eenvoudig werk.

Handwerk
De producten worden voornamelijk aangekocht door buitenlanders die gevoelig zijn voor het handwerk. En misschien zijn zij zich er meer dan de Italianen van bewust dat de speciale florentijnse mozaïektechniek, de commesso fiorentino, met uitsterven wordt bedreigd.

Familietraditie en ambacht gaan hand in hand. De ambachtslieden hebben ken-

nis van leer, bladgoud, papier, porselein en mozaïek. De ambachten worden van generatie op generatie overgeleverd. Tot voor kort bloeide de sector. Klanten waren er genoeg, er werd goed verkocht. Sinds de crisis zijn de verkopen dramatisch ingezakt. De sector is, beter laat dan nooit, een omslag aan het maken naar online verkoop. Dat gaat in veel gevallen moeizaam. Hulp komt er van de gemeente Florence in de vorm van het e-commerce-platform Compra Fiorentino.

De gemeente geeft echter niet thuis als het gaat om subsidies voor de opleiding van de ambachtslieden. Scarpelli heeft 5 werknemers die nu door de overheid worden betaald maar de pot is leeg. Het zou rampzalig zijn als de goed ingewerkte mensen hun baan zouden verliezen. Nieuwe mensen opleiden duurt ongeveer 10 jaar.

De dochter van Scarpelli heeft een e-commerce-website gelanceerd. Tot op heden heeft ze slechts een paar werken verkocht.

Uit: *Financieel Tijdschrift* (12/2020)

Annaserena Ferruzzi en Serena Libri

Op de eerste dag van dit jaar overleed Annaserena Ferruzzi, bij Italiëliefhebbers bekend als de vrouw achter uitgeverij Serena Libri.

Tekst: Patrick Ketelaars

Het tuinhuis van Annaserena Ferruzzi

Op 1 januari 2021 overleed in haar geboorteplaats Ravenna oud-docent Italiaans aan de Universiteit van Amsterdam en uitgever Annaserena Ferruzzi. Sinds 1997 bestierde zij Serena Libri, de uitgeverij van vertaalde Italiaanse literatuur en thrillers die Italiëliefhebbers veel leesplezier heeft bezorgd. Met haar overlijden komt helaas ook het einde aan de uitgeverij. Op de website schreef zij niet lang voor haar overlijden bij de aankondiging van een nieuwe uitgave van *De vorm van water* van Andrea Camilleri:

'Deze gereviseerde druk van de eerste Montalbano die ik heb uitgegeven is het 92e boek dat Serena Libri publiceert en tevens het laatste. Met pijn in mijn hart neem ik afscheid van mijn boeken en van mijn lezers. Drieëntwintig jaar lang heb ik met passie prachtige Italiaanse titels naar Nederland gebracht – werk dat nooit verloren zal gaan.'

In *Het Parool* staat een mooie necrologie onder de titel 'Weer een stuk Italië dat uit de stad verdwijnt'. Het woord 'weer' in de titel verwijst naar Bonardi, de enige Italiaanse boekhandel in Nederland, die een aantal jaar geleden al ophield te bestaan. 'De stad' zou ik trouwens vervangen door 'het Nederlandse taalgebied'. Ook voor niet-Amsterdammers is het stoppen van Serena Libri (en Bonardi) een groot gemis.

Montalbano

Serena Libri had al een aantal knappe publicaties op haar naam staan (Calvino, Gadda) toen ze begon met de Montalbano-boeken van Camilleri. Met de regelmaat van de klok verschenen er nieuwe avonturen van de commissaris, die met elk boek populairder werd. Dat hadden ze bij andere uitgeverijen ook door en tot mijn ongenoegen bleek de commissaris op een bepaald moment te zijn getransfereerd naar uitgeverij Prometheus. Uit solidariteit met de kleine uitgeverij en uit chagrijn omdat er in mijn boekenkast een reeks werd doorbroken, heb ik Prometheus nog een verwijtende mail gestuurd. Een paar jaar later stuurde ik er een vragende achteraan toen ik het vermoeden kreeg dat ze Montalbano na vier boeken alweer gingen laten vallen, wat ze in hun antwoord bevestigden. Ik was daarna verheugd te zien dat de commissaris terug was bij de club waar hij in Nederland was begonnen.

Serena Libri heeft naast de Montalbano's nog veel andere mooie boeken uitgegeven. Zeer dierbaar zijn mij de Sciascia-

-vertalingen, tevens dankbare verjaardagscadeaus. Wie weet hoeveel ik er heb weggegeven. *Een duidelijke zaak*, *Ieder het zijne* en het onnavolgbare *Todo modo* zijn hoogtepunten. Maar er waren veel meer juweeltjes. Zoals *De brug van de verlating* van Alberto Ongaro: een intrigerend verhaal van een schrijver die ik nog niet kende.

Een groot compliment ook voor de consequente en tijdloze vormgeving van de romans en de thrillers. De boeken springen er in de boekenkast echt uit.

Universiteit
Ik had een min of meer persoonlijke connectie met Annaserena Ferruzzi, beter gezegd met mevrouw Ferruzzi. Zij onderwees aan de Universiteit van Amsterdam in de jaren dat ik er studeerde. Een 'strenge docente Italiaans' wordt ze genoemd in de overlijdensadvertentie. Dat kan ik niet bevestigen. Ik herinner me niet dat ik van haar les heb gehad. Waarschijnlijk heb ik voor haar vak een vrijstelling weten te ritselen.

Nadat ik was afgestudeerd en niet meer wekelijks in Amsterdam te vinden was hebben we elkaar nog gemaild. Ik dacht dat het handig zou zijn boeken rechtstreeks bij haar te bestellen in plaats van bij de lokale kantoorboekhandel. Daarbij was ze buitengewoon behulpzaam en het was haar zeker niet te verwijten dat het bij die ene keer bleef. Dat had enerzijds te maken met de opkomst van de online boekenwinkels en anderzijds met een voorval waar ik niet trots op ben maar bij deze gelegenheid wel kan vertellen.

Met de boeken stuurde Annaserena Ferruzzi me een uitnodiging voor een van haar literaire tuinhuis-bijeenkomsten, wat een enorme eer was gezien de overige gasten, waaronder docenten van de universiteit en bekende literaire critici. Ik gaf echter de voorkeur aan een plaatselijk bierfestijn zonder mij op een nette manier af te melden of haar hartelijk te bedanken voor de eervolle uitnodiging.

Niet dat ik er iets mee goedmaak, maar ik ben gaan tellen en kom op tachtig uitgaven van Serena Libri. Ik stel mij voor dat ik met mijn aankopen mijn (uiteraard bescheiden) bijdrage heb geleverd aan het bestaan van de uitgeverij.

Is het echt niet mogelijk om deze uitgeverij op de een of andere manier voort te zetten?

Umbrië en Muziekfestivals

Umbrië is de enige Italiaanse regio die niet aan de zee grenst. Deze rustige regio van Italië waar de tijd lijkt stil te staan, heeft bergen, heuvels, authentieke dorpen en een heerlijke lokale keuken.

Wat veel mensen niet weten is dat er in Umbrië iedere zomer een aantal muziekfestivals van wereldfaam worden georganiseerd.

Perugia is de hoofdstad van Umbrië en een levendige studentenstad. Ieder jaar wordt hier in de maand juli Umbria Jazz georganiseerd, een groot en bekend Jazz festival waar in het verleden al grote namen optraden, zoals Miles Davis, Sting, George Benson, Santana, Mark Knopfler, BB King, Herbie Hancock.

Eind juli wordt ieder jaar de Trasimeno Blues georganiseerd. De concerten van veelal beroemde blues muzikanten hebben allemaal plaats in de omgeving van het Trasimeense meer. Er zijn betaalde voorstellingen, maar ook iedere avond een gratis voorstelling veelal op een dorpsplein of in het plaatselijk park.

In Spoleto wordt ieder jaar een klassiek muziek festival gehouden: het Festival dei 2 Mondi Dit festival is ieder jaar eind juni, begin juli. Spoleto is een middeleeuws stadje op 1,5 uur van Rome en vlakbij de Monti Sibbilini, een walhalla voor natuurliefhebbers, wandelaars en liefhebbers van een goede lokale keuken.

Kom naar Umbrie op vakantie en geniet van dit alles.

Lees meer over Umbrie op de blog: www.villainumbria.blog/nl.

Voor meer informatie over vakantiehuizen in Umbrie: www.villainumbria.com/nl.

Wij spreken Nederlands.

VILLA IN UMBRIA

Boekhandel Emporio

Italiaans aantiquariaat – boeken uit of over Italië:

Literatuur (origineel en vertaald), geschiedenis, kunst, muziek, van Dante en Boccaccio tot Casanova en Pinocchio, van Adorno en Bassani tot Ungaretti en Zucconi

Jan B. Buijs
's-Gravendijkwal 48,
3014 ED Rotterdam

Open op afspraak
Bel 010-4362859 of mail
info@emporiolibri.nl

Si associ qui al Touring Club Italiano

Enig agent van de Touring Club Italiano buiten Italië. Leden van Dante krijgen 10% korting op het lidmaatschap van de TCI

COVID: 12.715 NUOVI CASI, 421 MORTI

UN PAESE COL FIATO SOSPESO

De Brenner Basis Tunnel

Peter van Alem over de spoortunnel van het Oostenrijkse Innsbruck naar het Italiaanse Franzensfest (Fortezza) die momenteel in aanbouw is.

Tekst: Peter van Alem

Dwarsdoorsnede van de tunnel

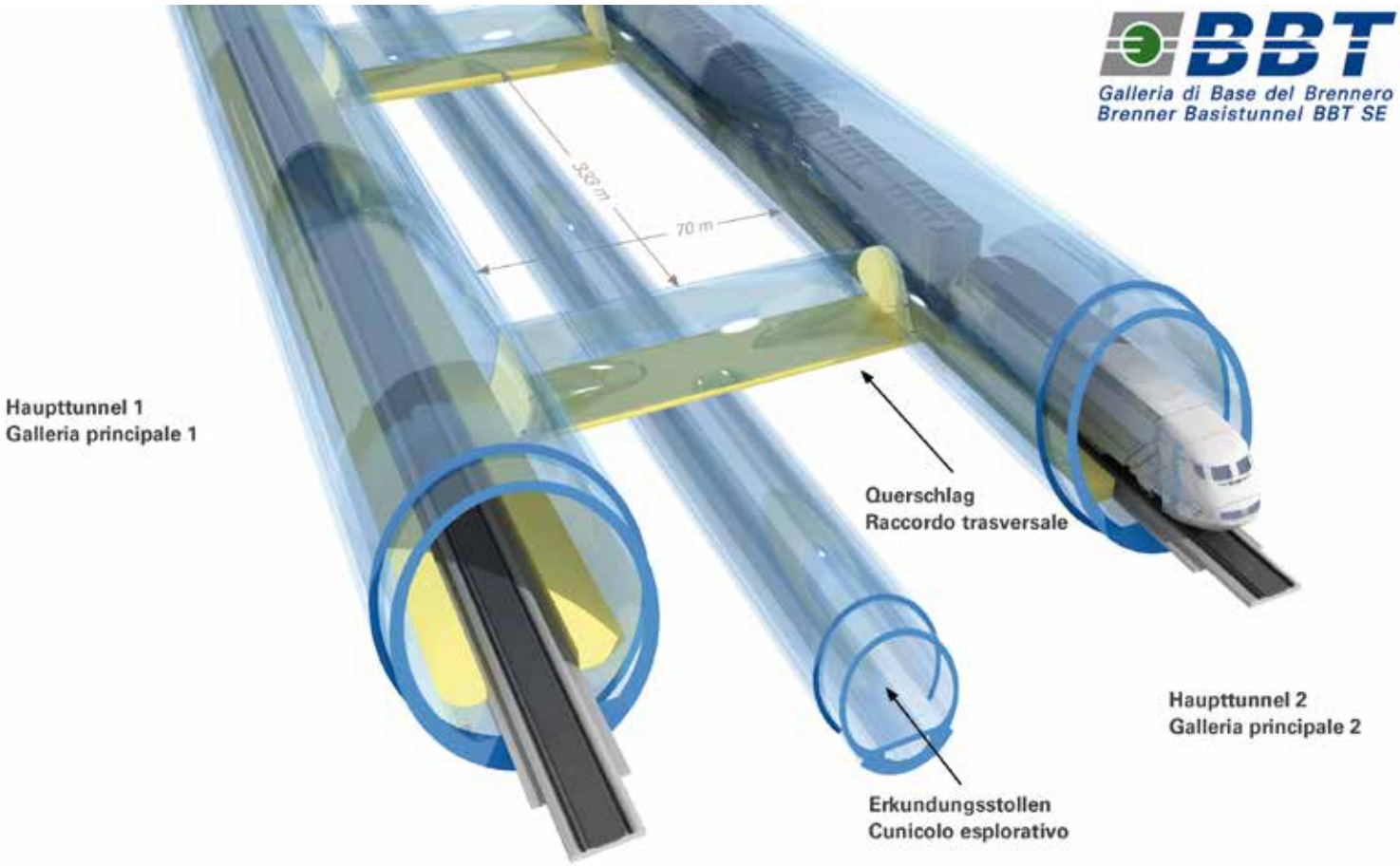

Wie vanaf Innsbruck de A13 oprijdt naar de Brennerpas op weg naar Italië, zal vast de bouwput gezien hebben, na enkele kilometers, ter rechterzijde. Een groot bouwbord wijst op het ontstaan van de Brenner Basis Tunnel (BBT). Dat wekt verwachtingen bij de reiziger, tijd om eens uit te zoeken hoe het zit.

Het project

In 2004 besloten Oostenrijk en Italië tot de bouw van een spoortunnel tussen Innsbruck en Franzensfest (Fortezza) over een afstand van 55 km. Als doelstelling werd opgegeven het reduceren van de (trein)reistijd van 2 uur naar 50 minuten en het verminderen van de congestie op de Autostrada del Brennero door het verplaatsen van vrachtverkeer naar het spoor. Over het personenverkeer werd niets afgesproken. Later werd als derde doelstelling toegevoegd het reduceren van CO2 – emissie en luchtvervuiling. Over de autoroute gaan momenteel jaarlijks 14 mln personenauto's en 2.5 mln vrachtauto's.

Het project ad € 8.5 mld (stand 2019) wordt voor 50% gefinancierd door de EU; de andere helft wordt in gelijke delen door Oostenrijk en Italië betaald. De BBT zal bestaan uit drie tunnelbuizen: twee

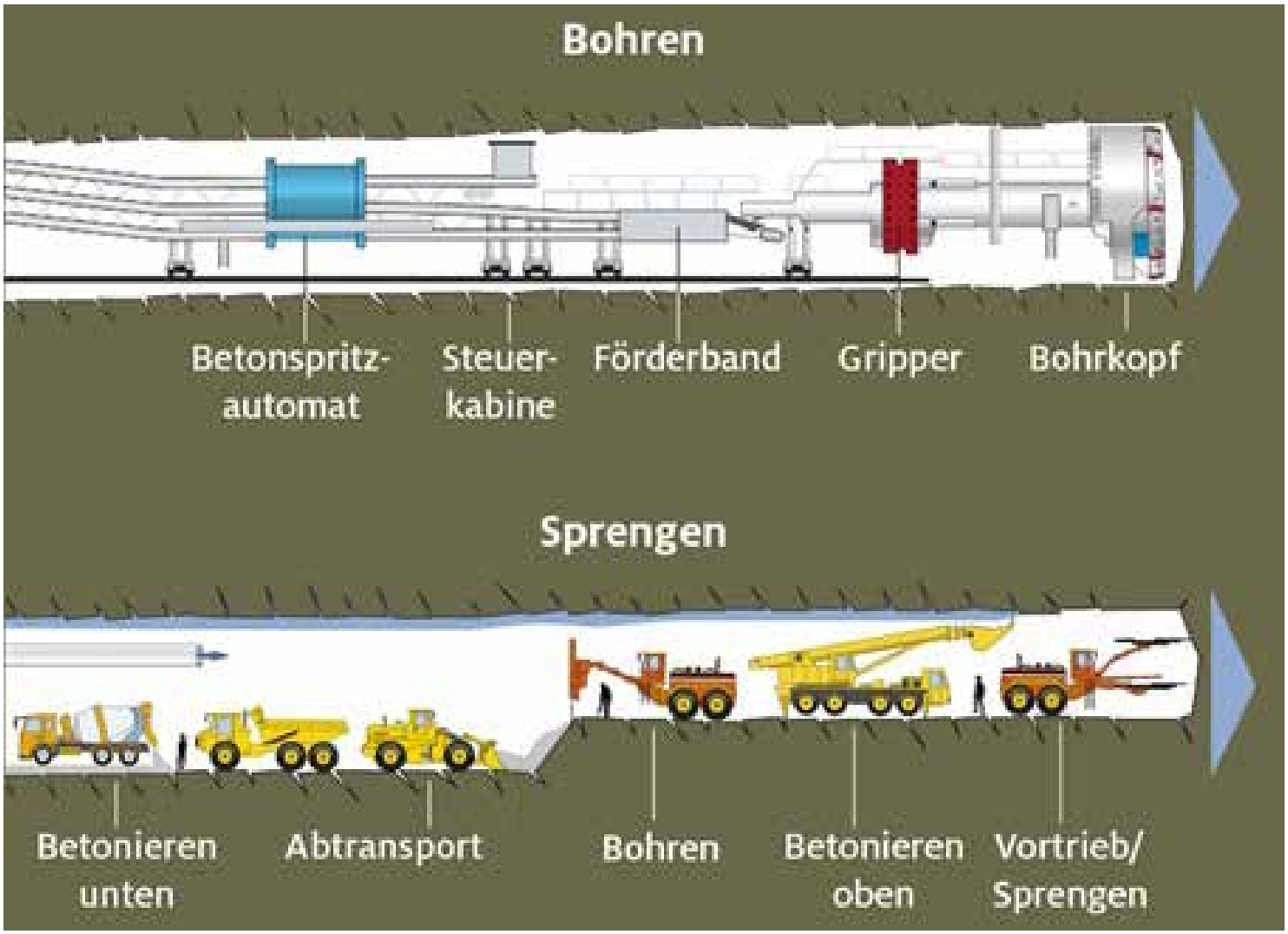

hoofdbuizen voor Noord/Zuid en Zuid/Noord verkeer, en een kleinere, lager gelegen middentunnel voor bouwlogistiek, ventilatie, onderhoud, drainage en calamiteiten. In 2008 werd begonnen met de bouw van de middentunnel. Het gehele project moet in 2028 klaar zijn.

Bouwwijze
In 2008 werd begonnen met de middentunnel. Er wordt gewerkt aan beide zijden en op diverse plaatsen in het traject. Voor het uithollen van het gesteente worden twee methodes gebruikt.

De langzame werkwijze is het gebruik van explosieven. Na afvoer van de brokstukken wordt de ontstane holte met spuitbeton gestabiliseerd. De snellere methode is de inzet van een tunnelboormachine, waarna het boorgat met betonnen schaaldelen wordt bekleed. In dit geval wordt het boorgruis door een superstofzuiger afgevoerd. De keuze tussen deze werkwijzes wordt bepaald door de hardheid van het gesteente.

De stand van zaken
De middentunnel is grotendeels klaar. Van de twee hoofdtunnelbuizen zijn begin en eind, alsmede de twee aftakkingen onderweg gerealiseerd.

Er begint bij logistieke ondernemingen enige twijfel te ontstaan omtrent de tijdige voltooiing van het project. Debet daaraan zijn onder andere technische

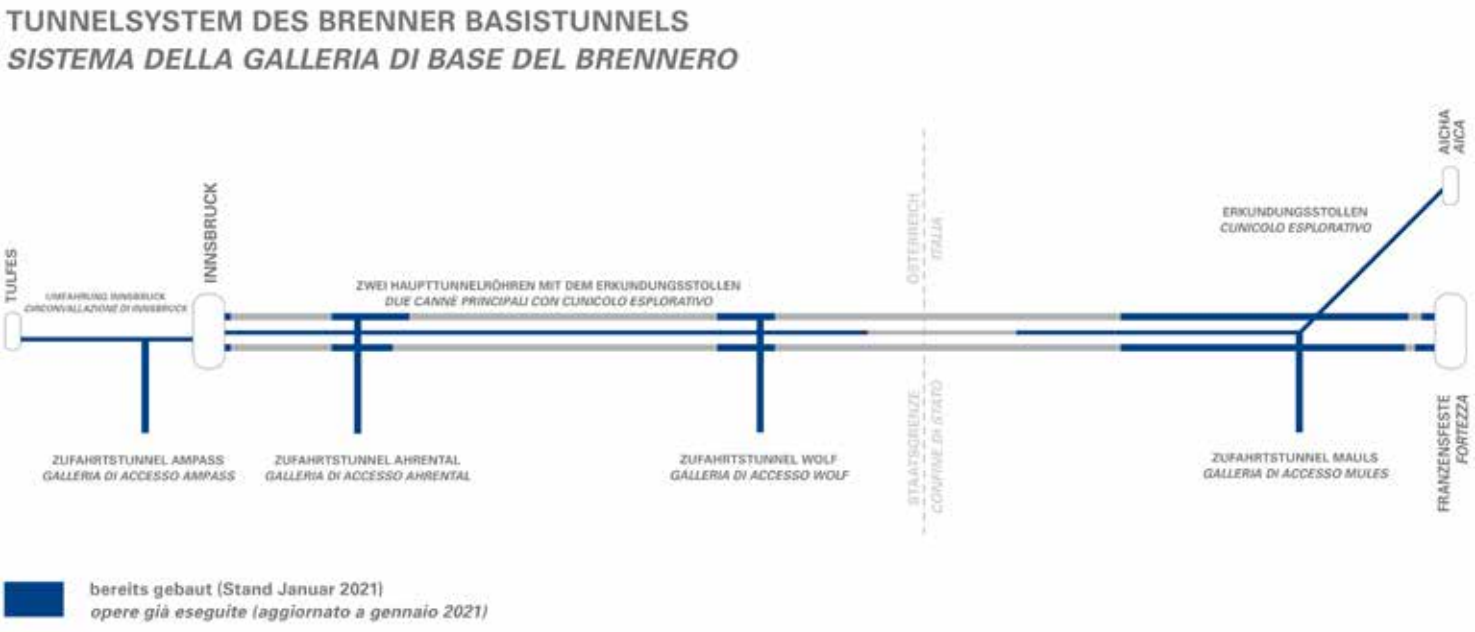

problemen bij de aanleg aan Oostenrijkse zijde.

Te verwachten gebruik
Zo helder als de projectomvang is ('bouw een tunnel van A naar B'), zo onduidelijk is het te verwachten gebruik van de BBT. Om dat te begrijpen helpt een blik op navolgende trajectschets:

Voor de beoogde omleiding van vrachtauto's naar spoor moet de BBT aangevuld worden met efficiënte en grootschalige 'roll-on' en 'roll-off' pleinen, waarop de vrachtauto's de trein zijwaarts kunnen berijden. Die zijn nog niet gepland. Bovendien ligt het voor de hand zulke pleinen te realiseren op logistieke knooppunten, met name München en Verona. En dat vergt uitbreiding van de spooraansluitingen van deze plaatsen naar de BBT. Er zijn plannen gemaakt om die lijnen te verviervoudigen, maar nog geen besluiten genomen. Het spoortraject Innsbruck – Verona is nu al vol belast…

Vooruitzichten
Verwacht niet dat je – à la de Eurostar trein onder het Kanaal - binnen afzienbare tijd een kaartje koopt en dat je met auto en al een 'Brennerstar'-trein op en af gaat en de Alpen bedwingt.

Het is reëel te verwachten dat de BBT in 2028 of misschien wat later klaar zal zijn. Ongewis is wat het vooruitzicht is voor de aanvullende projecten, niet alleen vanwege de bouwkundige en financiële

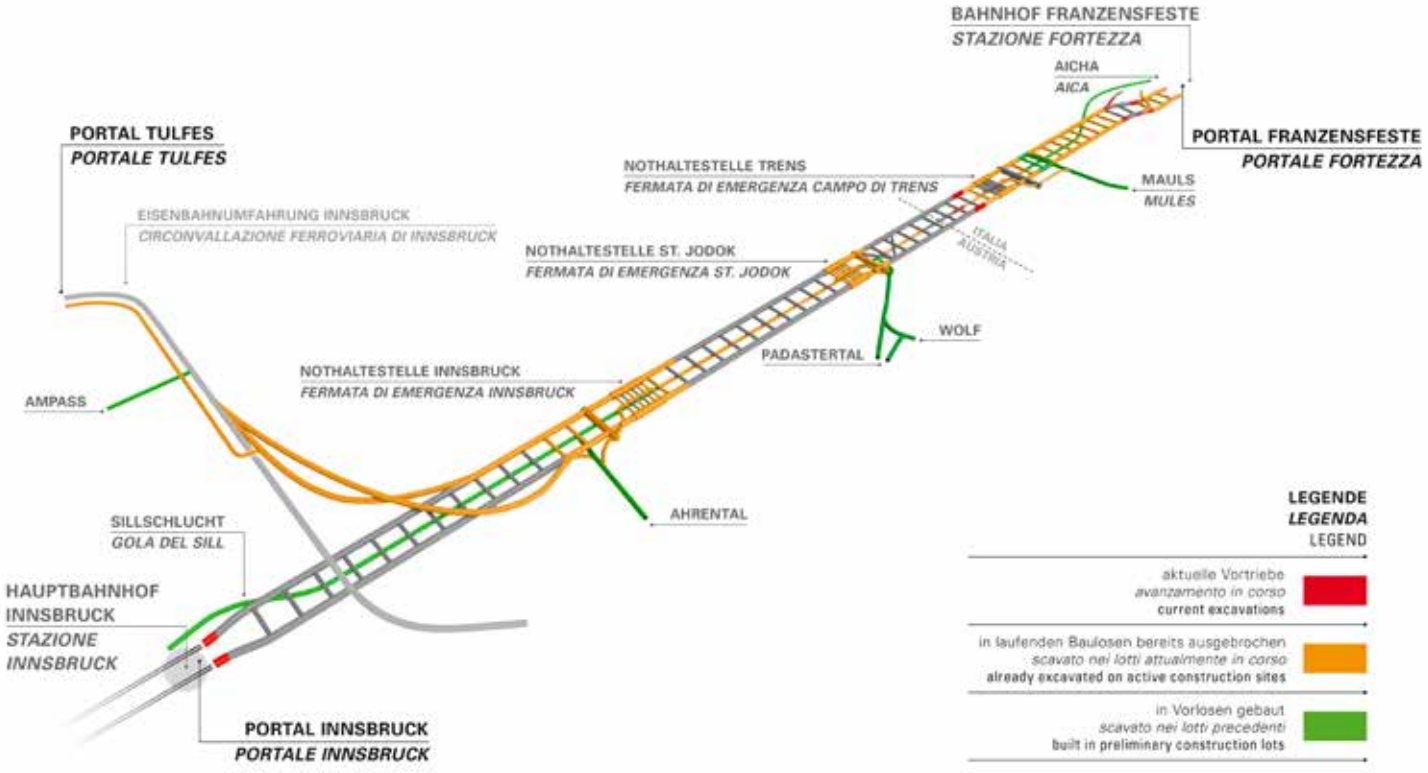

omvang, maar ook uit politiek oogpunt. Milieu-aktivisten protesteren tegen het Duitse deel van het traject. Curieus in tijden van toenemend klimaatbewustzijn… Langlopende projecten met veel betrokken partijen willen nog wel eens stroef gaan.

Als je dus vanuit je auto het bouwbord bij Innsbruck ziet en denkt: daar kan ik ook wel eens baat bij hebben, bedenk dan maar dat Rome ook niet op één dag gebouwd is. Of: er zullen eerst nog veel vogelkens kakken, die nu nog geen gat hebben…

Florence rond 1900
Politiek en Il Marzocco

Tekst: Rob Kamp

Il Marzocco van Donatello (kopie)

In 1864 stemde Napoleon III, die op dat moment Rome nog bezet hield, ermee in dat de Italiaanse hoofdstad verhuisde van Turijn naar Florence. Florence was in die jaren een stad die eeuwenlang nauwelijks was veranderd. In meer dan vijf eeuwen was het inwonertal met nauwelijks 35 duizend mensen toegenomen. Logisch dat de stationering van een kleine 20 duizend ambtenaren niet ongemerkt voorbijging.

Geprotesteerd tegen de komst van de ambtenaren werd er niet, maar bij de lokale verkiezingen werden veel plaatselijke coryfeeën, ondanks dat ze met de veranderingen niets van doen hadden, verslagen door onbekende, radicale politici.

In de vijf jaar dat Florence de nationale hoofdstad was werd de schatkist zodanig geplunderd dat de stad er honderd jaar over deed om er financieel weer bovenop te komen. Om de ambtenaren te huisvesten werden kloosters en paleizen gevorderd, veranderingen die nadat de hoofdstad verhuisde naar Rome niet meer terug te draaien waren.

Er kwam ook een nieuw stadsplan. De stadsmuren werden afgebroken en er kwamen brede boulevards zoals in Parijs en Wenen. Bij de nieuwbouw werden vaak stenen gebruikt van afgebroken bouwwerken. Veel monumenten zijn in die jaren verloren gegaan.

De nieuwe bebouwing bestond uit residentiële panden voor de bourgeoisie, maar ook uit prefab-woningen voor de arme bewoners uit de binnenstad van wie de huizen waren afgebroken. De kwaliteit van de prefab-woningen was helaas zo ondermaats dat ze na een paar jaar al onbewoonbaar waren.

Voor de inwoners waren de veranderingen groot. De stad was veel beter begaanbaar. De heuvels rondom de stad waren beter bereikbaar en werden geliefde plekken voor recreatie in de weekenden. Langs de Arno werden wegen aangelegd waar ook gewandeld kon worden.

Oude Markt

In de binnenstad werden in 1885 woningen gesloopt omdat burgers met politieke invloed klaagden over vervuiling, ziekten en criminaliteit, met name rond het gebied van de Oude Markt, ten zuidoosten van Palazzo Strozzi. Op de plek van de Oude Markt kwam het Piazza della Repubblica, dat overigens aanvankelijk Piazze Vittorio Emanuele II heette. In 1902 kwam er ook een nieuw postkantoor.

De Loggia del Pesce van Vasari werd van de Oude Markt naar de Piazza dei Ciompi verplaatst. Langs het plein kwamen cafés, zoals Gambrinus, Giubbe Rosse en Paszkowski. Het ongezonde handelscentrum van vroeger was nu een symbool voor het verenigde Italië; een centrum van vermaak voor toeristen, welgestelden en buitenlanders die korter of langer in Florence woonden. De avantgarde vond de veranderingen maar niets, maar dat verhinderde de Futuristen niet om samen te komen in café Giubbe Rosse, waar overi-

Jan van der Straet: Oude Markt van Florence

gens, in een achterkamer, ook het redactiekantoor van Lacerba was gevestigd.

Er veranderde in twintig jaar meer dan in de drie eeuwen daarvoor. Maar was het wel nodig zoveel monumenten af te breken? En waarom die haast met alle nieuwbouw? Velen waren tegen het verplaatsen van de hoofdstad naar Florence omdat vooraf al duidelijk was dat het maar voor even zo zijn. Het zorgde er echter wel voor dat de stad zo goed als bankroet was en dat het stadse leven voor lange tijd was verstoord.

Met de wijsheid van achteraf is op te maken dat alle wijzigingen niet waren gestoeld op een deugdelijk en duidelijk stedenbouwkundig plan. Er was geen idee van het functioneren van het publieke leven in een moderne stad. Winstbejag had voorrang boven aandacht voor de positie van de armsten.

In 1880 bestond er onder de arme bevolkingsgroepen veel heimwee naar vroeger tijden. Onder hen leefde het sterke gevoel dat het allemaal te snel was gegaan. De auto deed zijn intrede in de stad, er kwam elektrische straatverlichting en er kwamen moderne industrieën waar arbeiders werkten die nieuwe, socialistische ideeën introduceerden. Er kwamen stakingen voor betere arbeidsomstandigheden.

In de jaren rond 1890 werden er in meerdere wijken nieuwe fabrieken gebouwd: bij de Porta Aretina en de Porta Romana. Daarnaast kwam er een heel geheel nieu-

Angiolo Orvieto

we plek voor fabrieken: Sesto Fiorentino. In 1901 was al meer dan 15% van de stadsbevolking werkzaam in een fabriek.

De fabrieken produceerden enerzijds op industriële schaal traditionele producten, zoals textiel en keramiek. Anderzijds produceerden ze nieuwe producten zoals staal, cement en chemische producten.

In 1897 werd het eerste socialistische gemeenteraadslid gekozen: Giuseppe Piscetti. In de politiek was het socialisme nog geen factor van belang, in de straten was dat wel anders. In de periode 1898-1904 waren er protesten als gevolg van de recessie en onbuigzame houding van de gevestigde politiek. De spanningen liepen hoog op.

Begin 1898 wees nog niets op een naderende crisis. Burgemeester Torrigiani was afkomstig uit een traditionele Florentijnse familie. Hij was lid van de in 1882 opgerichte conservatieve politieke beweging Re, patria, libertà e progresso (Koning, vaderland, vrijheid en vooruitgang).

De socialist Piscetti had anarchisten, socialisten en republikeins-egalitaire groeperingen weten te verenigen in de Socialistische Unie.

Ondanks de rap toenemende industrialisatie was het merendeel van de Florentijnen nog altijd werkzaam in de landbouw. De slechte oogst van 1897 leidde tot hoge prijzen voor brood. Door overstromingen van de Arno werden voornamelijk arme wijken als Pignone en Pontassive getroffen. De overheid gaf echter niet thuis in het tegemoetkomen van de getroffenen.

De liberaal-monarchistische alliantie kwam steeds meer in de verdrukking. In 1902 leidde een conflict bij een fabriek in Pignone, waar 22 werknemers werden ontslagen, tot een algemene staking en rellen die zorgen voor fikse schade aan chique winkels in de Via Tornabuoni.

Bij de nationale verkiezingen van 1902 was Florence opgedeeld in vier districten. Drie van de districten werden gewonnen door socialistische kandidaten, het vierde district werd gewonnen door een republikeinse kandidaat. Een van de socialistische kandidaten was Gabriele D'Annunzio. Hij had in Prato, nabij Florence, op de middelbare schoon gezeten.

Enrico Corradini

In Rome had hij zich toegelegd op het schrijven van decadente poëzie en romans, waaronder Il piacere.

In 1892 had D'Annunzio Nietzsche ontdekt in het tijdschrift Revue Blanche. Onder invloed van Nietzsche veranderden de thema's in zijn romans ten gunste van actie, geweld, misogynie en de mythe van de sterke man. D'Annunzio maakte onderscheid tussen de verhevenen, waartoe hij zichzelf rekende, en het plebs. In navolging van Wagner had hij veel belangstelling voor de seculiere vormen van religie.

Uiteindelijk was D'Annunzio te individualistisch en ook te afstandelijk om zich helemaal aan de politiek te wijden. Het was bovendien de vraag of hij wel op zijn plek was in de socialistische partij. In een debat over burgerlijke vrijheden liep hij plotseling over naar de andere kant. 'Aan de ene kant zie ik mensen die schreeuwen, aan de andere kant zie ik mensen die levendig en eloquent zijn', gaf hij daarvoor als verklaring.

Energie

Later verklaarde hij ideologisch nooit een socialist geweest te zijn. Hij ging voor de energie, niet voor de standpunten. De overstap van D'Annunzio was een voorankondiging van een nieuwe, rechtse beweging die conservatieve standpunten verbond met een gewelddadige, linkse retoriek.

Voor een tweede termijn verhuisde D'Annunzio naar Settignano, een plaats in de gemeente Florence. Hij had er veelvuldig contact met Angelo Conte, de conservator van het Uffizi-museum en publicist. D'Annunzio en Conte waren de inspirators van het blad Il Marzocco. 'Wij stellen ons met al onze krachten teweer tegen literaire werken en kunstwerken in het algemeen die buiten de pure schoonheid vallen', aldus D'Annunzio.

Het luxueuze tijdschrift op groot formaat werd gefinancierd door de rijke Joodse Florentijn Leone Orvieto. Orvieto's zonen Adolfo en Angiolo werkten als redacteur voor het tijschrift, evenals Enrico Corradini. De doelgroep was de Florentijnse artistieke gemeenschap. De naam was afgeleid van de heraldische leeuw van Donatello. Het motto luidde: 'Dat vele dingen opnieuw geboren mogen worden.'

Inspiratie haalde het blad uit de glorie van de Renaissance, zoals beschreven in het werk Ranaissance van Walter Pater. Daarnaast uit de religie van het schone (John Ruskin) en de Prerafaelieten (Dante Gabriel Rossetti, Edward Burne-Jones, John Everett Millais) en The Aesthetic Movement.

De meeste redacteuren hadden gemeen dat ze rond 1860 geboren waren en dat hun persoonlijkheid en werk sterk was beïnvloed door de dichter Giovanni Pascoli. Het blad was opgezet in de hoop en verwachting dat eenlingen, bewonderaars van het Schone, nieuwe, krachtige woorden ten gehore konden brengen. Het tijdschrift had twee gezichten; een nostalgisch gezicht gericht op de Klassieken, en een radicaler gezicht gericht op de politieke actualiteit.

De artikelen werden steeds nationalistischer en imperialistischer, zeker toen het blad campagne ging voeren voor D'Annunzio's herverkiezing. Lezer werd gevraagd of intellectuelen zich moesten uitspreken. En zo ja, in welke rol.

De meeste politieke artikelen waren van de hand van Corradini, Marosso en uiteraard D'Annunzio zelf die zijn toespraken liet afdrukken.

Corradini schreef: 'Als de kunstenaar/schrijver alle uitingen/vormen van het leven ziet, kan hij zijn ogen niet sluiten voor de complexe zaken van de publieke verantwoordelijkheid.'

Tegen zijn uitgever Emilio Treves zei D'Annunzio dat de politieke betrokkenheid van intellectuele vooral waarde had als persoonlijke ervaring. Corradini gaf aan die woorden een sociale interpretatie.

Enrico Corradini

Corradini was in 1865 in San Miniatello, tussen Florence en Pisa, geboren. Zijn ouders waren kleine grondbezitters. In zijn jeugd wilde hij priester worden maar hij belandde na twee jaar seminarie toch gewoon op de universiteit van Florence. In 1889 studeerde hij af in de Letteren om vervolgens schrijver te worden. Corradini miste de aansluiting met zijn tijdgenoten die vooral in de ban waren van het symbolisme. Het is waarschijnlijk dat de twee jaar in het seminarie bepalend zijn geweest voor de vorming van zijn persoonlijkheid. Hij is nooit getrouwd en leidde een monastiek leven in alle eenvoud.

Corradini was een schrijver van de tweede garnituur, sterk beïnvloed door D'Annunzio, zozeer dat het de criticus Ojetti opviel dat hij met name in zijn toneelwerk veelal dezelfde woorden gebruikte. Over In riva all'Arno schreef hij: 'Dit stuk is besmet door D'Annunzio [...] Nooit was er een imitatie gevaarlijker en meer verspreid in onze kunst. Het D'Annunzianismo bederft niet alleen de stijl maar ook het denken en het hart.'

Van een verregaande politisering van het blad is het niet gekomen omdat financier Orvieto er niets in zag. Dat gold ook voor kunstcriticus Anglo Conti, die Corradini bespotte om zijn politieke enthousiasme.

‘Een dichter is een dichter, geen redenaar, prediker, filosoof of historicus, geen onderwijzer of demagoog, geen staatsman of lid van het Hof’, schreef Pascoli in Il Marzocco in 1897.

Zou hij D’Annunzio bedoelen? De afkeuring, tevens een strijd om de inhoud van het blad, droeg bij aan de ondergang ban de traditionele rechtse politiek ten gunste van de opkomst van een politiek van de nostalgie. Uiteindelijk zou de politiek van de nostalgie het afleggen tegen de politiek van het nationalisme. Corradini vertrok in 1900 bij het blad om de nationalistische politiek elders uit te bouwen.

Nationalisme

Aanvankelijk was het nationalisme vooral een literair fenomeen met verheven intellectuele pretenties dat zich luidruchtig manifesteerde in de literaire tijdschriften. Maar dat veranderde al gauw. De intellectuelen van rechts wilden niet alleen maar schone geesten zijn op zoek naar een schuilplaats voor hun kunst. Van links leerden zij dat d intellectuele aantrekkingskracht en overtuiging verhoogd kon worden door een fikse scheut agressie in de woorden.

D’Annunzio had dat goed in de gaten, maar hij was toch niet geschikt voor de praktische politiek en het politieke handwerk.

Vanag 1901 bestierde Adolfo Orvieto de redactie van het blad. Zijn nieuwe motto luidde ‘We voeren een meedogenloze oorlog tegen alles wat pure schoonheid is omdat de tijd van de decoratieve schoonheid voorbij is.’

Later werd het blad interventionalistisch en verleende het steun aan de operatie van D’Annunzio in Fiume. In 1932 houdt het blad op te bestaan.

Literatuur

Walter Adamson: *Avant-Garde Florence. From Modernism to Fascism*

Richard Drake: *Byzantium for Rome: The Politics of Nostalgia in Umbertian Italy* (hoofdstuk 9 over Enrico Corradini)

Te huur: appartement in Convento San Francesco (Umbrië)

In het zuiden van Umbrië, op de rand van het Tiber-dal, ligt tussen wijn- en olijfgaarden Lugnano in Teverina: een prachtig middeleeuws stadje met smalle straatjes waar duizend jaar geschiedenis levend aanwezig is.

Aan de rand van Lugnano ligt het Convento San Francesco, een voormalig franciscaner klooster dat uit de 13e eeuw dateert. Hier heeft St. Franciscus volgens de overlevering een wonder verricht. In het gebouw is nu een aantal appartementen gevestigd.

Het appartement La Scaletta bestaat uit vier voormalige kloostercellen die prachtig uit zien op het dorp en op de binnenplaats. Er is een woonkamer, een keuken en badkamer, een eetkamer en een slaapkamer op de verdieping. Ruim genoeg voor twee personen. Er is een slaapbank voor extra gasten.

Voor gemeenschappelijk gebruik van de gasten is er, binnen de muren van het kloosterterrein, een 25 meter lang zwembad, een heerlijke tuin, tennisbaan en gelegenheid voor tafeltennis en bocce (jeu de boules). Ook kunt u wegdromen onder de olijfbomen in de olijfgaard en uw benen strekken in het omringende bos. Wifi en parkeren zijn gratis.

In overleg kan er in dit complex ook een reservering worden gemaakt voor een gezelschap tot 12 personen. Informeer naar de mogelijkheden.

Het centrum van Lugnano in Teverina, met winkels, een restaurant en de bushalte, ligt op 500 meter van het appartement. Het treinstation voor Rome en Florence ligt op 10 km. De luchthaven van Rome is slechts 90 km verderop. Lugnano ligt halverwege Orvieto en Terni. Beide steden zijn ongeveer 40 km van Lugnano verwijderd.

Bekijk meer foto's en een film van het klooster op www.bofligt.nl/verhuur.html. Op de website vindt u ook informatie over verhuur.

Neem contact op voor meer informatie:

E-mail: bofligt@tiscali.nl
Tel. + 31 24 388 80 43

FILM

Regie
Rocco Ricciardulli

Met
Riccardo Scamarcio, Gaia Bermani Amaral, Valentina Cervi |

Duur
107 minuten

Taal
Italiaans, Nederlandse ondertitels

Waar te zien
Netflix, vanaf 5 februari

L'ultimo paradiso

L'ultimo paradiso neemt je mee naar Puglia in de jaren '50. De film is gebaseerd op het waargebeurde verhaal van de boer Ciccio die vastbesloten is om de omstandigeden van de boeren te verbeteren. Als hij verliefd wordt op de dochter van een landeigenaar komt hij vast te zitten tussen zijn idealen en de liefde.

Klem tussen idealen en de liefde

De film is opgenomen in Gravina in Puglia. De plaats wordt ook wel het kleine Matera genoemd vanwege de grotwoningen. Ook de nieuwe James Bond-film, waarvan de première al enkele keren is uitgesteld, is deels opgenomen in Gravina (en Matera).

De trailer van de film is te zien op YouTube: https://youtu.be/IhnKWwPcgN4